JOQARÍ OQÍW ORÍNLARÍ VOKAL KLASLARÍNDA STUDENTLERDIŃ ÓZ BETINSHE JUMÍS ISLEW KÓNLIKPELERIN RAWAJLANDÍRÍW

Roza Kutekeeva – *professor*
Qaraqalpaqstan xalıq artisti,
Ózbekstan mámleketlik konservatoriyası Nókis filiali

РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ В ВОКАЛЬНЫХ КЛАССАХ ВУЗОВ

Роза Кутекеева – *профессор*
Народный артист Каракалпакстана,
Nukus branch of the State Conservatory of Uzbekistan

DEVELOPING STUDENTS' INDEPENDENT WORK SKILLS IN VOCAL CLASSES AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Roza Kutekeeva – *professor*
People's Artist of Karakalpakstan,
Uzbekistan Nukus branch of the State Conservatory

Tayanısh sózler: vokal pedagogikası, óz betinshe jumıs, vokal klası, dawıs sheberligi, óz-ózin baqlaw, repertuar tańlaw, oqıw-metodikalıq támiynat, motivaciya, sanlı texnologiyalar.

Rezyume. Maqalada joqarı oqıw orınları vokal klaslarında studentlerdiń óz betinshe jumıs islew kónlikpelerin rawajlandırıw pedagogikası qaralǵan. Óz-ózin baqlaw kónlikpelerin qáliplestiriwdiń metodikalıq shárt-sharayatları, repertuar tańlaw hám óz betinshe shuǵıllanıwlardı shólkemlestiriw principleri, zamanagóy sanlı texnologiyalardıń orını, sonday-aq studentlerdiń óz betinshe vokal tayarlıǵınıń nátiyjeliligine tásir etiwshi motivaciyalıq-psixologiyalıq faktorlar tallanadı.

Ключевые слова: вокальная педагогика, самостоятельная работа, вокальный класс, вокальное мастерство, самоконтроль, подбор репертуара, учебно-методическое обеспечение, мотивация, цифровые технологии.

Резюме. В статье рассматривается педагогика развития навыков самостоятельной работы студентов в вокальных классах высших учебных заведений. Анализируются методические условия формирования навыков самоконтроля, принципы подбора репертуара и организации самостоятельных занятий, роль современных цифровых технологий, а также мотивационно-психологические факторы, влияющие на эффективность самостоятельной вокальной подготовки студентов.

Keywords: vocal pedagogy, independent work, vocal class, vocal skills, self-monitoring, repertoire selection, educational and methodological support, motivation, digital technologies.

Summary. This article examines the pedagogy of developing students' independent work skills in the vocal classes of higher education institutions. It analyzes the methodological conditions for forming self-monitoring skills, the principles for repertoire selection and the organization of independent study, the role of modern digital technologies, as well as the motivational and psychological factors that influence the effectiveness of students' independent vocal training.

Kirisiw. Zamanagóy joqarı muzıka bilimlendiriw sistemasında studenttiń tek auditoriya sabaqlarında ǵana emes, al óz betinshe shuǵıllanıw processinde de izbe-iz rawajlanıwın támiyinlew áhmiyetli pedagogikalıq wazıypalardan biri boladı.

Vokal óneri óz-ózine tán individual ózgesheligi bar orınlaw túri sıpatında studentten úzliksiz jattıǵıw, dawıs apparatın hár kúni jumısqa salıw hám óz orınlaw nátiyjelerin sın kózqarasınan bahalay alıwdı talap etedi. Biraq pedagogikalıq ámeliyatta kóbinese studentlerdiń óz betinshe jumıs islew kónlikpeleri jetkilikli dárejede qáliplespegen bolıp shıǵadı: olar tek oqıtıwshı menen bolǵan sabaq waqtında belsendi isleydi, óz betinshe shuǵıllanıwlarda bolsa nadurıs, gáhi-gáh dawıs apparatına zıyan keltiriwshi usıllardan paydalanadı. Usı maqalada joqarı oqıw orınları vokal klaslarında studentlerdiń óz betinshe jumıs islew kónlikpelerin rawajlandırıwdıń pedagogikalıq shárt-sharayatları, metodikalıq jantasıwları hám zamanagóy quralları tallanadı.

Metodlar. Izertlewde tásirlewshi, kúzatıw, salıstırmalı-pedagogikalıq hám kompleks tallaw metodlarınan paydalanıldı. Vokal pedagogikasına tiyisli ilimiy-metodikalıq ádebiyatlar, joqarı oqıw orınları vokal klasları oqıw baǵdarlamaları,

sonday-aq studentler hám pedagoglar menen alıp barılǵan kúzatıwlar nátiyjeleri jámiyleshtirildi. Tallaw procesinde óz betinshe jumıs iskerliginiń shólkemlestiriw, metodikalıq hám psixologiyalıq táreplerine aytarlıqtay itibar berildi, bul arqalı óz betinshe jumıs islew kónlikpelerin qáliplestiriwdiń basqıshpa-basqısh modeli islep shıǵıldı.

Natiyjeler hám múnazara. Vokal bilimlendiriwinde óz betinshe jumıs studenttiń auditoriyadan tısqarıda, oqıtıwshı baqlawısız alıp baratuǵın jattıǵıwların ańlatadı hám bul process sabaq dawamında alınǵan bilim hám kónlikpelerdi mustahkamlaw, dóretiwshilik oylawdı rawajlandırıw hám orınlaw ǵárezsizligin qáliplestiriw wazıypasın orınlaydı. Biraq vokal ónerine tán ózgeshelik — dawıs apparatınıń kórinbewi hám onı tikkeley "qol menen sazlap bolmaslıǵı" — óz betinshe shuǵıllanıwlardı basqa muzıka baǵdarlarına (mısalı, saz áspap orınlawına) salıstırǵanda ádewir quramaldastıradı. Sonlıqtan studentte óz betinshe jumıs islew kónlikpelerin rawajlandırıw arnayı pedagogikalıq jantasıwdı talap etedi.

Óz-ózin baqlaw kónlikpelerin qáliplestiriw. Óz betinshe jumıstıń tiykarǵı ózegin studenttiń óz dawısın esitiw hám sın kózqarasınan bahalay alıw qábileti quraydı. Pedagogikalıq ámeliyatta bul kónlikpe sabaq processinde oqıtıwshı tárepinen kórsetilgen "durıs" hám "nadurıs" orınlaw úlgilerin salıstırıw, dem alıw, tawıs qoyıw hám dikciyaǵa tiyisli tiykarǵı ólshemlerdi ańlı túrde ózlestiriw arqalı basqıshpa-basqısh rawajlandırıladı. Zamanagóy shárayatta student óz betinshe shuǵıllanıw waqtında óz orınlawın video yamasa audioǵa jazıp alıp, keyin onı tallay aladı — bul usıl dawıs kemshiliklerin óz waqtında bayqaw hám olardı sapaltıw boyınsha studentke haqıyqıy járdem beredi.

Repertuar tańlaw hám jattıǵıwlardı shólkemlestiriwdiń metodikalıq tiykarları. Óz betinshe jumıstıń nátiyjeliligi kóp jaǵdayda repertuardıń student dawıs múmkinshiliklerine sáykes tańlanǵanlıǵına baylanıslı. Oqıtıwshı óz betinshe shuǵıllanıw ushın shıǵarma tańlawda studenttiń texnikalıq tayarlıq dárejesin, dawıs diapazonın hám psixologiyalıq tayarlıǵın esapqa alıwı kerek. Sonıń menen birge, óz betinshe shuǵıllanıw processin anıq basqıshlarǵa bóliw — dem alıw jattıǵıwları, tawıs qoyıw jattıǵıwları, vokaliz hám kórkem shıǵarma ústinde islew — studentke waqıttı aqılǵa muwapıq bóliw hám shuǵıllanıwdıń izbe-izligin támiyinlew múmkinshiligin beredi.

Hárbir shuǵıllanıw basqıshı ushın anıq maqset hám baqlaw ólshemleri belgileniwi studenttiń óz betinshe iskerligin sistemalı túrde baǵdarlaydı. Zamanagóy texnologiyalardıń óz betinshe jumıstı shólkemlestiriwdegi orını. Sońǵı jıllarda sanlı texnologiyalar vokal bilimlendiriwinde óz betinshe jumıstı shólkemlestiriwdiń áhmiyetli quralına aylandı. Dawıs jazıw hám tallaw etiwshi mobil qollanbalar, metronom hám pianino simulyatorları, sonday-aq onlayn video-sabaqlıqlar studentke óz betinshe shuǵıllanıwlardı ob'ektiv baqlaw astında alıp barıw múmkinshiligin beredi. Ayrıqsha, spektrogramma hám dawıs jiyiligin kórsetiwshi programmalıq quralları arqalı student óz dawısınıń texnikalıq kórsetkishlerin (intonatsiya anıqlıǵı, dawıs turaqlılıǵı) vizual túrde kúzete aladı. Biraq bunday texnologiyalıq quralları tek oqıtıwshı tárepinen durıs baǵdarlanǵan jaǵdayda, dástúriy pedagogikalıq baqlaw menen uyǵınlıqta qollanılǵanda ǵana nátiyjeli boladı. Motivaciyalıq hám psixologiyalıq faktorlar. Óz betinshe jumıs islew kónlikpelerin rawajlandırıwda studenttiń ishki motivaciyası sheshiwshi áhmiyetke iye. Baqlawlar sonı kórsetedi, óz betinshe shuǵıllanıwlarǵa dóretiwshilik penen jantasatuǵın, óz orınlaw nátiyjelerin bolajaq konsert yamasa emtixan menen baylanıstırıp elesletetuǵın studentler jattıǵıwlardı jáne de izbe-iz hám nátiyjeli shólkemlestiredi. Sonlıqtan oqıtıwshınıń wazıypası tek texnikalıq kórsetpeler beriw emes, al studentte óz betinshe dóretiwshilik izleniwge bolǵan ishki motivaciyanı oyatıw, onıń óz-ózine isenimin mustahkamlawdan da ibarat bolıwı kerek. Individual maslahat saatları, kishi dóretiwshilik sınawlar hám óz-ara tınlaw-múzakere sabaqları bul baǵdardaǵı nátiyjeli pedagogikalıq quralları sıpatında tán alınadı.

Joqarıdaǵı tallawlar sonı kórsetedi, joqarı oqıw orınları vokal klaslarında óz betinshe jumıs islew kónlikpelerin rawajlandırıw quramalı, kóp basqıshlı pedagogikalıq process bolıp, ol óz-ózin baqlaw, metodikalıq jaqtan durıs shólkemlestirilgen jattıǵıwlar sistemasi, zamanagóy texnologiyalıq quralları hám studenttiń ishki motivaciyasın uyǵın túrde birlestiriwdi talap etedi. Bunday jantasıw studentti tek texnikalıq jaqtan tayar emes, al dóretiwshilik jaqtan ǵárezsiz, keleshekte óz iskerligin óz betinshe rejelestire alatuǵın orınlawshı sıpatında qáliplestiredi.

Juwmaq. Joqarı oqıw orınları vokal klaslarında studentlerdiń óz betinshe jumıs islew kónlikpelerin rawajlandırıw pedagogikası zamanagóy muzıka bilimlendiriwiniń áhmiyetli baǵdarlarınan biri boladı. Usı processtiń nátiyjeliligi studentte óz-ózin baqlaw qábiletin qáliplestiriw, shuǵıllanıwlardı metodikalıq jaqtan

izbe-iz shólkemlestiriw, zamanagóy sanlı quralları aqılǵa muwapıq paydalanıw hám ishki dóretiwshilik motivaciyanı rawajlandırıwǵa baylanıslı. Kelешekte usı baǵdardaǵı izertlewlerdi individual bilimlendiriw traektoriyaları hám aralıqtan vokal bilimlendiriwi metodikası menen baylanıstırıp dawam ettiriw maqsetke muwapıq boladı.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Дмитриев Л. Основы вокальной методики. – М.: Музыка, 1968.
2. Аспелунд Д. Развитие певца и его голоса. – М.-Л.: Музгиз, 1952.
3. Yunusov R. Vokal san'ati asoslari. – T.: O'zDSMI, 2011.
4. Xudoyberganova M. Talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etish. – T.: TDPU, 2019.
5. Абдуллаев Р. Вокальная педагогика Узбекистана. – Т.: Санъат, 2008.